

Sygn. akt I C 674/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 czerwca 2017 r.

Sąd Rejonowy w Piszcu I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSR Magdalena Łukaszewicz
Protokolant:	st. sekr. sądowy Anita Topa

po rozpoznaniu w dniu 8 czerwca 2017 r. w Piszcu

sprawy z powództwa D. N., M. N. (1)

przeciwko M. H. (1)

o zachówek

o r z e k a :

I. Zasądza od pozwanej M. H. (1) na rzecz powoda D. N. kwotę 38 243,33 zł (trzydzieści osiem tysięcy dwieście czterdzieści trzy złote 33/100 groszy) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 22.06.2017r. do dnia zapłaty.

II. Oddala powództwo D. N. w pozostałej części.

III. Zasądza od pozwanej M. H. (1) na rzecz powoda M. N. (1) kwotę 38 243,33 zł (trzydzieści osiem tysięcy dwieście czterdzieści trzy złote 33/100 groszy) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 22.06.2017r. do dnia zapłaty.

IV. Oddala powództwo M. N. (1) w pozostałej części.

V. Nakazuje zwrócić powodom D. N. i M. N. (1) kwoty po 33,83 zł (trzydzieści trzy złote 83/100 groszy) tytułem niewykorzystanej w sprawie zaliczki.

VI. Znosi między stronami koszty procesu.

Sygn. akt I C 674/16

UZASADNIENIE

M. N. (1) wystąpił z powództwem przeciwko M. H. (1) o zachówek. Domagał się zapłaty na swoją rzecz kwoty 33 333 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu, to jest od dnia 29 grudnia 2014 roku, do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu podniósł, że spadkodawca W. N. zmarł 21 stycznia 2014 roku. Sąd Rejonowy w Mrągowie postanowieniem wydanym w sprawie I Ns 44/14 stwierdził, że spadek po W. N. nabyły dzieci spadkodawcy tj. :

- M. N. (1) w 1/3 części z dobrodziejstwem inwentarza,
- D. N. w 1/3 części z dobrodziejstwem inwentarza,

- M. H. (1) w 1/3 części wprost.

Powód odwołał się do postanowienia komornika sądowego dotyczącego spisu inwentarza (Kmn 3/14), w którym zostało wykazane, że wartość czystego spadku wynosi 153,91 złotych. Ponadto wykazał, że W. N. był właścicielem 5/8 nieruchomości – działki nr (...) o pow. 0.1065 ha, zabudowanej domem mieszkalnym, budynkiem gospodarczym i szklarnią, położonej w M. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Mrągowie prowadzi księgę wieczystą KW (...)/. Udział w tej nieruchomości został darowany przez spadkodawcę pozwanej M. I. H. umową darowizny zawartą 14 maja 2007 roku przed notariuszem T. R. A numer (...).

Mając na uwadze, że spadkodawca w chwili śmierci nie dysponował praktycznie żadnym majątkiem, ponieważ rozdysponował nim za życia, powód podniósł, że na podstawie art. 1000 § 1 k.c. może otrzymać stosowną część należnego mu zachowku od obdarowanej pozwanej.

Powód wskazał, że wartość 5/8 nieruchomości wynosi 200 000 złotych zgodnie z ugodą w sprawie I Ns/187/07, co stanowi podstawę do wyliczenia zachowku. Powodowi przy dziedziczeniu ustawowym przypadłby udział 1/3 części spadku, czyli kwota 66 666,66. Zdaniem powoda darowiznę należy uwzględnić przy obliczaniu zachowku wobec czego w jego opinii należy mu się 33 333 zł z tytułu zachowku.

D. N. wystąpił z powództwem przeciwko M. H. (1) 30 grudnia 2014 roku o zachówek w kwocie i okolicznościach tożsamy z powództwem M. N. (1). Powód domagał się zapłaty na swoją rzecz takiej samej kwoty tj. kwoty 33 333 złotych z tytułu zachowku wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Powództwo także uzasadniał faktem zawarcia wyżej wymienionej umowy darowizny między W. N. a M. H. (1).

Sąd Rejonowy w Mrągowie zarządził połączenie do łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy z powództwa M. N. (1) i sprawy z powództwa D. N..

W związku z wyłączeniem od rozpoznania sprawy wszystkich sędziów Sądu Rejonowego w Mrągowie do rozstrzygnięcia sprawy wyznaczony został Sąd Rejonowy w Piszcu.

Powodowie w toku procesu rozszerzyli żądania pozwu do kwot po 42 999 złotych. Wskazali, iż pozwana M. H. (1) otrzymała od spadkodawcy darowizny kwotach: 8 000 złotych, 13 000 złotych i 17 000 złotych.

Ponadto, powodowie zarzucili pozwanej niedostateczną opiekę nad W. N., którym zamiast M. H. zajmowały się opłacane z pieniędzy spadkodawcy opiekunki. Zdaniem powodów pozwana w sposób nieodpowiedni gospodarowała środkami pieniężnymi W. N. wykorzystując fakt, iż nie potrafił korzystać z karty bankomatowej i Internetu, przez co nie miał dostatecznej kontroli nad swoimi pieniędzmi. Powodowie wskazali kwotę 214 033,98 złotych, która miała być wybrana przez pozwaną w okresie od lipca 2006 roku do śmierci spadkodawcy.

Pozwana w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa w całości. W uzasadnieniu zakwestionowała żądania pozwu. Zaprzeczyła, że otrzymała darowizny w kwotach: 8 000 złotych i 17 000 złotych.

Pozwana przyznała, że kwota 13 000 złotych została jej darowana przez W. N. celem spłaty jej byłego męża po przeprowadzonym podziale majątku wspólnego. Podniosła również, iż kwota 17 000 złotych miała być przeznaczona dla wnuka spadkodawcy S. H. (syna pozwanej) na pokrycie części ceny zakupu samochodu dostawczego.

Przez wniosła również o rozliczenie kwot po 590 złotych, o które należy pomniejszyć zachowki, albowiem jest to koszt związany z pochówkiem spadkodawcy W. N..

Zdaniem pozwanej powodowie nie wykazywali dostatecznego zainteresowania losem spadkodawcy, co narusza klauzulę zasady współżycia społecznego wyrażoną w art. 5 k.c i dopuszcza możliwość obniżenia albo całkowitego pozbawienia zachowku.

Ponadto, M. H. (1) wskazała, że jest osobą niezdolną do pracy, co potwierdza orzeczenie lekarza orzecznika ZUS, w związku z czym pomoc opiekunek była niezbędną, gdyż jej stan zdrowia uniemożliwiał sprawowanie samodzielnej opieki nad W. N..

Sąd ustalił, co następuje.

W dniu 14 maja 2007 roku spadkodawca W. N. darował swojej córce M. H. (1) udział w wysokości 5/8 części w nieruchomości położonej w M. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Mrągowie prowadzi księgę wieczystą KW (...)/.

(bezsporne; dowód: wypis aktu notarialnego k. 37-38 z księgi wieczystej nr (...)/)

Wartość powyższej nieruchomości została wyceniona na kwotę 352 000 złotych, w związku z czym darowany pozwanej udział ma wartość 220 000 złotych.

(dowód: opinia biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości akt sprawy IC 674/16 Sądu Rejonowego w Piszcu I Wydziału Cywilnego)

W dniu 21 stycznia 2014 roku W. N. zmarł. W chwili śmierci był wdowcem. Pozostawił trójkę dzieci – M. N. (1), D. N. oraz M. H. (1). Sąd Rejonowy w Mrągowie prawomocnym postanowieniem z dnia 5 marca 2014 roku wydanym w sprawie I Ns 44/14 stwierdził, że spadek po W. N. na podstawie ustawy nabyły dzieci, każde w 1/3.

Spadkodawca W. N. nie pozostawił żadnego majątku.

(bezsporne; dowód: postanowienie z dnia 5.03.2014 r. k. 8 akt sprawy I Ns 44/14 Sądu Rejonowego w Mrągowie, postanowienie komornika sądowego z dnia 19.08.2014 r. k. 30-31 akt sprawy Kmn 3/14)

M. H. (1) zamieszkała we wrześniu 2006 roku ze spadkodawcą W. N. w celu sprawowania opieki nad nim. Z uwagi na własne problemy zdrowotne od 2009 roku korzystała z odpłatnej pomocy osób trzecich w prowadzeniu gospodarstwa domowego i zajmowaniu się chorym ojcem. W. N. był osobą leżącą i niesamodzielną. Wymagał stałej opieki.

M. H. (1) otrzymała od spadkodawcy W. N. darowiznę w kwocie 13 000 złotych.

Po śmierci W. N. M. H. (1) pokryła część kosztów pochówku tj. 1772,10 złotych ze środków własnych.

(dowód: zeznania świadków: A. N. k. 299, M. N. (2) k. 299v, A. Z. 300, L. W. k. 300v, H. N. k. 301-301v, M. N. (3) k. 302-302v, T. N. k. 303, J. N. k. 303v-304, W. C. k. 304v-305, E. S. k. 305v-306, M. H. (2) k. 306v-307, S. H. k. 307-307v)

Sąd zważył, co następuje.

Swoboda dysponowania majątkiem za życia, na przykład w formie darowizny, może doprowadzić do pokrzywdzenia osób najbliższych spadkodawcy. Ochrona praw najbliższych członków rodziny jest jednym z podstawowych założeń prawa spadkowego. Ma ona odzwierciedlenie w wielu instytucjach uregulowanych w księdze czwartej kodeksu cywilnego, m.in. w artykułach 991-1011 stanowiących o zachowku. Spadkodawca ma wobec swoich najbliższych pewne obowiązki moralne, takie jak finansowe wsparcie rodziny, realizowane poprzez pozostawienie im korzyści ze spadku. Oznacza to, że zupełne pominięcie członków najbliższej rodziny w wyniku dokonania darowizny wyczerpującej cały spadek, uprawnia do roszczenia pieniężnego odpowiadającemu określonej ułamkowi udziału w spadku, który przypadłby przy dziedziczeniu ustawowym. Ochrona praw osób uprawnionych z tytułu zachowku zapewnia korzyści nawet niezależnie od woli spadkodawcy, który może jej pozbawić jedynie w wyjątkowych sytuacjach, w których dopuszczalne jest wydziedziczenie (vide wyrok Sądu Najwyższego z 30. stycznia 2008 r., III CSK 255/07 Lex nr 484785).

Na podstawie art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawiony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawiony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału, czyli tzw. zachówek.

Zgodnie z art. 991 § 2 k.c. jeżeli uprawiony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

W myśl art. 993 k.c. w zw. z art. 994 § 1 k.c. przy obliczaniu zachowku dolicza się do spadku darowizny uczynione przez spadkodawcę, za wyjątkiem drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, darowizn dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku dokonanych na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku.

W świetle art. 1000 § 1 k.c. jeżeli uprawniony nie może otrzymać od spadkobiercy należnego mu zachowku, może on żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Jednakże obdarowany jest obowiązany do zapłaty powyższej sumy tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny.

W przedmiotowej sprawie bezspornie ustalono, że spadkodawca W. N. w dacie otwarcia spadku nie posiadał żadnego majątku, co było wynikiem dokonania darowizn na rzecz pozwanej M. H. (1).

Umowa darowizny dotyczyła przeniesienia udziału w wysokości 5/8 części w nieruchomości - działki nr (...) o pow. 0.1065 ha, zabudowanej domem mieszkalnym, budynkiem gospodarczym i szklarnią, położonej w M. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Mrągowie prowadzi księgę wieczystą KW (...)/.

W toku procesu niekwestionowany był również fakt otrzymania przez pozwaną darowizny od spadkodawcy w kwocie 13 000 złotych.

Dokonane przez spadkodawcę na rzecz pozwanej darowizny nie należą do drobnych darowizn oraz dokonane zostały na rzecz osoby najbliższej – córki będącej jednocześnie spadkobiercą, w związku z czym podlegają doliczeniu do spadku.

Sąd ustalił wartość opisanej wyżej nieruchomości w oparciu o opinię biegłej sądowej z zakresu szacowania nieruchomości. W sporządzonej opinii biegła stwierdziła, że wartość nieruchomości wynosi 352 000 złotych. Wartość udziału 5/8 nieruchomości darowanego pozwanej należy zatem ustalić na kwotę 220 000 złotych ($352\ 000 \times 5/8 = 220\ 000$). Wartość udziału spadkowego każdego z powodów (1/3) wynosi 73 333,33 złotych ($220\ 000 : 3 = 73\ 333,33$). Powodowie nie są małoletni ani niezdolni do pracy wobec czego mogą żądać zachowku w wysokości połowy wartości udziału spadkowego, co daje kwotę 36 666,66 złotych ($73\ 333,33 : 2 = 36\ 666,66$).

Wartość udziału spadkowego każdego z powodów z tytułu darowizny 13 000 złotych wynosi 4 333,33 ($13\ 000 : 3 = 4\ 333,33$), co po uwzględnieniu wysokości prawa do zachowku (1/2) daje kwotę 2 166,66 złotych ($4\ 333,33 : 2 = 2\ 166,66$). Suma kwot należnych powodom z tytułu otrzymanych przez pozwaną darowizn wynosi zatem 38 833,33 złotych ($36\ 666,66 + 2\ 166,66 = 38\ 833,33$).

Powyższą kwotę zachowku należy pomniejszyć o 590 złotych w związku z poniesionymi przez pozwaną kosztami pochówku spadkobiercy. Zgodnie z art. 922§3 kc do długów spadkowych należą koszty pogrzebu spadkodawcy. Pozwana wykazała (k. 12, 33 akt), iż całkowity koszt pochówku (6205 zł) został pokryty w części z zasiłku pogrzebowego w kwocie 4433,90 zł, zaś w pozostałej części przez pozwaną (1771,10 zł). Mając na uwadze fakt, iż do pokrycia kosztów pogrzebu zobowiązani byli wszyscy spadkobiercy, kwota należna pozwanej od każdego z powodów to 590 zł.

Kwota wynikająca z tytułu zachowku należna powodom wynosi zatem 38 243,33 złotych ($38\ 833,33 - 590 = 38\ 243,33$).

Podniesiony przez pozwaną zarzut, że roszczenie strony powodowej narusza klauzulę zasad współżycia społecznego z uwagi na brak zainteresowania spadkodawcą w ocenie Sądu jest bezpodstawny.

Przede wszystkim należy wskazać, że prawo do zachowku przysługujące uprawnionym ze względu na bardzo bliski stosunek rodzinny między nimi a spadkodawcą służy urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma względem swoich najbliższych oraz realizacji zasady, iż nikt nie może na wypadek swojej śmierci rozporządzić swoim majątkiem zupełnie dobrowolnie, z pominięciem swoich najbliższych. Niezasadność żądania zapłaty sumy pieniężnej odpowiadającej wysokości zachowku zachodzi wówczas, gdy w świetle reguł lub wartości moralnych powszechnie akceptowanych w społeczeństwie jest niewątpliwie ocenione negatywnie. Obniżenie zachowku w oparciu o art. 5 k.c. jest dopuszczalne wyłącznie w przypadku rażącego nadużycia tego prawa. Ponadto, należy pamiętać, że spadkodawca z uwagi na niewłaściwe postępowanie osób uprawnionych ma możliwość ich wydziedziczenia.

W przedmiotowej sprawie bezspornie ustalono, że spadkodawca nie wydziedziczył powodów, a tym samym nie wyłączył prawa powodów do zachowku po nim. Pozwana nie wykazała takiego zachowania powodów względem spadkodawcy, które w sposób rażący naruszałoby art. 5 k.c. W wyniku zeznań przesłuchanych w sprawie świadków powołanych przez każdą ze stron procesu wynika, że spadkodawca nie żywił negatywnych uczuć do powodów. Nieregularne wizyty u spadkodawcy nie stanowią rażącego naruszenia klauzuli współżycia społecznego. Powodowie nie mieszkali razem ze spadkodawcą, a opiekę nad W. N. przy pomocy zatrudnionych osób wykonywała pozwana, z którą powodowie byli skonfliktowani, co zasadniczo wpłynęło na częstotliwość odwiedzin.

Sąd podzielił zeznania wszystkich świadków przesłuchanych w sprawie. Oczywistym jest, iż z uwagi na istniejący konflikt pomiędzy rodzeństwem każdy z członków rodziny inaczej oceniał i relacjonował kontakty ze spadkodawcą i więzi rodzinne oraz emocjonalne ich łączące. Z zeznań tych nie wynika jednakże, aby powodowie w sposób rażący naruszyli zasady współżycia społecznego w odniesieniu do relacji z ojcem.

Podniesiona przez powodów konieczność uwzględnienia przy obliczaniu zachowku kwot 17 000 złotych i 8 000 złotych mających stanowić darowizny na rzecz pozwanej nie została udowodniona. Na podstawie art. 6 k.c. ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Jak wynika z zeznań świadka S. H. otrzymał on od spadkodawcy darowiznę w kwocie 17.000 zł celem zakupu auta na potrzeby prowadzonej działalności gospodarczej (k.616). Odnośnie kwoty 8000 zł wypłaconej z rachunku spadkodawcy, pozwana zeznała, iż poza kwotą 13000 zł nie otrzymała od spadkodawcy żadnej darowizny, natomiast kwota 8000 zł została przeznaczona przez spadkodawcę na umeblowanie pokoju wnuka.

Oceniając zasadność żądań pozwów odnośnie zaliczenia na poczet zachowku i doliczeniu do spadku darowizn w kwocie 17.000 zł i 8.000 zł zaznaczyć należy, iż sam fakt wypłaty środków z rachunku bankowego spadkodawcy nie świadczy o tym, iż wypłacone kwoty zostały darowane pozwanej.

W piśmie procesowym z dnia 11.06.2015r. (k.55 akt) powodowie wskazali, iż w okresie od lipca 2006r. do stycznia 2014r. (łącznie 91 miesięcy) z rachunku spadkodawcy wypłacone zostało łącznie 214033,98 zł. Przyjmując powyższe twierdzenia za prawdziwe zauważyć należy, iż po odjęciu kwoty 13.000 zł (darowizna na rzecz pozwanej) i kwoty 17.000 zł (darowizna na rzecz wnuka) oraz uwzględnieniu czasookresu wydatkowania środków z rachunku spadkodawcy $((214.033,98 - 30.000 \text{ zł}) : 91 = 2022,35\text{zł})$ uzyskujemy kwotę 2022.35 zł tytułem miesięcznych wydatków związanych z utrzymaniem, leczeniem i opieką nad chorym spadkodawcą. Z całą pewnością kwota taka nie jest wygórowana, co świadczy o tym, iż spadkodawca mógł wydatkować pieniądze z rachunku bankowego na własne potrzeby.

Mając powyższe na uwadze Sąd na podstawie powołanych przepisów zasądził od pozwanej M. H. (1) na rzecz powodów M. N. (1) i D. N. kwoty po 38 243,33 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 22 czerwca 2017 roku do dnia zapłaty, albowiem zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem, roszczenie o zachowek staje się wymagalne z chwilą określenia przez sąd jego wysokości według cen z daty orzekania o nim i dopiero z tą datą staje się możliwe naliczanie odsetek za opóźnienie.

W pozostałym zakresie Sąd powództwo oddalił, zaś koszty procesu zniósł między stronami na podstawie art. 100 k.p.c zgodnie z którym w razie częściowego uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione.

Nadto, na podstawie art. 80 ust. 1 w zw. z art. 84 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. 2005 Nr 167 poz. 1398 ze zm.), Sąd zwrócił powodowi kwotę po 33,83 złotych tytułem niewykorzystanej w sprawie zaliczki.